Arhim. dr.
Policarp Chițulescu
Director Biblioteca
Sfântului Sinod

Bunătatea lui Dumnezeu și suferința oamenilor în învățătura unui mare Păstor de suflete: Sfântul Ioan Gură de Aur

Suferința ca pedagogie iubitoare a Creatorului

Suferința îl pune pe om în fața limitelor sale. Oricât ar dori, omul nu poate ocoli necazurile, încercările și suferințele. În fața acestora el și-a propus să reziste cu demnitate și curaj, deoarece chiar în ființa sa a fost sădit un spirit de autoconservare[1].

În păgânism, ca remediu împotriva suferinței, era adoptată indiferența, care pe măsură ce îl detașa pe om de nenorociri, genera forța de a rezista. Atitudinea de dispreț față de bunurile materiale ușura enorm suferințele, căci omul neiubindu-le, nu suferea de pe urma pierderii lor[2].

Sfântul Ioan Gură de Aur este unul dintre sfinții Bisericii care au suferit foarte mult, mai ales nedreptăți. El nu avea cum să accepte, în mod simplu, concepțiile stoicilor, ci a căutat să înțeleagă sensul suferinței în lumina Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, pentru a putea să se încurajeze pe sine, dar și pe păstoriții săi.

Resemnarea, în viziunea marelui ierarh, nu reprezintă pentru creștin, după cum vom vedea, o simplă acceptare tacită, ci ea presupune un efort de înțelegere a planului divin, a pedagogiei lui Dumnezeu aplicate drepților și păcătoșilor supuși suferințelor.

Originea suferinței

Dumnezeu i-a creat pe oameni după chipul și asemănarea Sa, punându-i în cea mai înaltă cinste cu putință. Din păcate, omul a preferat înșelăciunea diavolului nu pe temeiul unei fapte bune, mari sau mici făcute lui, ci numai pe temeiul vorbei încântătoare. Paradoxal, interzicerea de a mânca din Pomul vieții, alungarea din Rai și moartea nu sunt deloc pedepse și chinuri date omului de către Dumnezeu, ci manifestări ale purtării Sale

1 Diac. prof. N. Balca, „Sensul suferinței în creștinism", *Studii Teologice*, 1957, nr. 3-4, p. 168.

2 A.M.Malingrey, *O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil*, adaptare și traducere M.C. Ică jr., Sibiu, 2003, p.70.

de grijă, pline de iubire. Motivele acestor măsuri înțelepte luate de către Dumnezeu au ca scop îndreptarea și mântuirea omului. Dacă Creatorul nu ar fi acționat imediat după căderea primilor oameni în păcat, atunci omul „ar fi socotit că Dumnezeu este pizmuitor, înșelător și mincinos; apoi, ar fi considerat binefăcător și prieten pe adevăratul înșelător și pe tatăl minciunii și al invidiei, și omul ar fi trăit, pe mai departe, păcătuind. Alungarea din [illegible]a urmărit ocolirea acestor păcate îngrozitoare". Comparația pe care o face Sfântul Ioan Hrisostom este deosebit de grăitoare: „Dacă doctorii ar lăsa rana așa cum este, boala se agravează prin înmulțirea infecției, dar dacă o taie, opresc înaintarea acesteia"[3].

Dumnezeu le-a făgăduit oamenilor nenumărate binefaceri: Împărăția Cerurilor, viața veșnică, nestricăciunea și altele, creându-l pe om spre comuniunea veșnică cu El. Cu toate acestea, faptele și întâmplările prin care trec oamenii în viața pământească sunt aproape contrariul făgăduințelor divine: în viață întâlnim moarte, stricăciune, pedeapsă, chin și felurite și dese necazuri. Sfântul Ioan Gură de Aur încearcă să răspundă acestui paradox dureros, un adevărat impas spiritual prin care trec toți oamenii, inclusiv creștinii. El afirmă că o primă explicație ar putea fi aceea că Dumnezeu dorește să ne încredințeze de puterea Sa, că El poate duce la capăt îndeplinirea făgăduințelor, chiar atunci când faptele par a fi cu totul potrivnice. O altă explicație, mai plauzibilă, ar fi aceea că Dumnezeu urmărește întărirea credinței și a încrederii omului în El, cel Atotputernic: „așa este tăria nădejdii, nu rușinează pe cel care crede din toată inima"[4]. Mântuitorul Însuși i-a avertizat pe oameni că în lume vor avea doar necaz și strâmtorare (Ioan XVI, 33).

Suferințele păcătoșilor

În gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur suferința este cauzată în primul rând de păcat[5]. „Așa cum moartea, cel mai mare rău, își are rădăcina și temeiul în păcat, cu atât mai mult, majoritatea bolilor, pentru că păcatul ne face să fim supuși patimilor"[6].

Păcatul este o ignorare a iubirii divine pentru om. Toate greutățile pe care le îndură păcătosul sunt îngăduite de Creator ca pedeapsă. Astfel, fiecare păcat va fi însoțit de o răsplătire pe măsură[7], concepție care traversea-

3 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, pp. 119-120.

4 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p. 139.

5 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a către Evrei*, PG 63, 34.

6 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXVII-a la Matei*, trad. rom. pr. D. Fecioru, PSB 23, 1994, p. 345.

7 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a LI-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 357 A.

„Păcatul este o ignorare a iubirii divine pentru om. ... Prin păcat, omul se degradează și își pierde demnitatea de chip al lui Dumnezeu."

ză toată opera Sfântului Ioan Hrisostom. Prin păcat, omul se degradează și își pierde demnitatea de chip al lui Dumnezeu. De aceea, prin păcat, el contrazice de fapt libertatea primită de la Creator și se lasă robit de rău, asemănându-se necuvântătoarelor[8].

Pentru a semăna credința în rândul oamenilor, Dumnezeu îngăduie suferința, pedepsind pe cei răi și răsplătind pe cei buni, aceasta constituind un fel de anticipare a Judecății viitoare, o imagine pedagogică a acesteia[9]. Întotdeauna trebuie să luăm în calcul și faptul că Dumnezeu, Iubitorul de oameni, nu acționează după niște tipare, ci conform înțelepciunii și iubirii Sale.

După săvârșirea păcatului, în om acționează conștiința, de glasul căreia nimeni nu poate fugi[10]. Dumnezeu trimite uneori cataclisme, cutremure și alte fenomene înspăimântătoare, pentru a pedepsi păcatele oamenilor.

Omiliile la statui, adresate de către Sfântul Ioan Gură de Aur antiohienilor, argumentează tocmai faptul că laxitatea moravurilor creștinilor, lipsa iubirii și a milei față de săraci, precum și viața de plăceri, au atras atunci mânia lui Dumnezeu asupra orașului lor[11].

Marele Părinte explică de ce unii păcătoși sunt pedepsiți de Dumnezeu mai târziu, și anume pentru că El așteaptă întoarcerea lor din răutate, în timp ce alții rămân nepedepsiți pe pământ, pentru că își vor primi osânda în veșnicie și, de aceea, chiar dacă ei duc un trai aparent liniștit, aceasta este de fapt o părăsire a lor de către Dumnezeu, lucrul cel mai îngrozitor cu putință. Toate acestea țin de planul și de înțelepciunea dumnezeiască[12] pe care omul cu rațiunea sa mărginită nu le poate cuprinde.

Suferința nu are doar scop punitiv, ci și acela de a ierta pe pământ păcatele săvârșite. Astfel, din iubire, Dumnezeu permite ca păcătoșii să-și răscumpere pe pământ răul făcut[13]. Este o mare binefacere pentru cei care îndură nobil suferința, căci dacă cineva a păcătuit grav, acela va fi eliberat prin suferință de greutatea păcatelor sale[14].

Dumnezeu trimite, din bunăvoință, încercări și necazuri ca avertisment pentru păcătoși, dar și pentru cei din jur[15]. Irod a murit mâncat de viu de viermi, ca pedeapsă pentru nenorocirile făcute, dar și pentru ca ceilalți să învețe să ocolească răul pe viitor[16]. Răul suferit de alții ne invită la meditație asupra propriei noastre vieți și determină în mulți schimbări pozitive, majore[17]. „Prin pedepsirea celor răi, mulți

8 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VII-a la Filipeni*, PG 62, 238, trad. rom. p.123.

9 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p.149.

10 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la săracul Lazăr*, PG 48, 979, trad. rom.p. 46.

11 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XIX-a la Statui* PG 49, 191, trad. rom.p.314.

12 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a IV-a la săracul Lazăr*, 4, PG 48, 1011, trad. rom. p.101.

13 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a V-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2008, p.29.

14 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXIII-a la II Cor 5*, PG 62,561, trad. rom., p. 210; *Omilia a IX-a la Matei 2*, PG 57, 177, trad. rom. p. 111.

15 E. Nowak, *Le chrétien devant la souffrance*, Paris, 1972 p. 152.

16 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXVII-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 205.

17 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la săracul Lazăr*, 8 PG 48, 1002, trad. rom., p. 86.

își vin în fire de frică să nu fie și ei pedepsiți"[18]. Necazurile sunt ca niște doctorii amare care aduc vindecarea omului de răutate: „după cum focul pus pe o rană arde rana și alungă boala, iar cuțitul înlătură putreziciunea și doare, dar e folositor[...] toate câte par rele (foametea, ciuma) vin peste suflet în loc de foc și de cuțit, ca să împiedice, la fel ca în trupuri, întinderea bolilor și să-l facă mai bun"[19].

Pentru un om, nu nenorocirile sunt dăunătoare, ci păcatele în care stăruie. Lipsa necazurilor aduce imposibilitatea ispășirii greșelilor în această lume, ea indică și o părăsire de către Dumnezeu[20], Dumnezeu este judecător, medic și stăpân. El întreabă ca un judecător, vindecă la fel ca un doctor, învață ca un Dascăl și-i aduce pe rătăciți pe drumul cel drept[21].

O altă problemă pe care o dezleagă marele păstor al Constantinopolului, Sfântul Ioan Gură de Aur, este cea a suferinței pruncilor și a copiilor. „Pentru ce unii (copii) sunt pedepsiți înainte de a ajunge la vârsta la care pot deosebi binele de rău, ca și cum ar fi săvârșit mari păcate?" întreabă Sfântul Ioan. Motivele sunt multiple: fie că părinții lor sunt desfrânați, fie din cauza nepăsării și a neglijenței celor care ar trebui să-i crească așa cum trebuie. Mai mult, Dumnezeu știind despre unii că vor fi răi, îi leagă cu necazul și suferința ca și cu niște lanțuri pentru a-i stăvili. Sfântul Ioan mai face o interesantă observație despre suferințele copiilor: ei necunoscând și neconștientizând ce înseamnă bucuria, suferința sau moartea, îndură totul, mult mai ușor[22].

Suferințele drepților

Suferința este oarecum de înțeles când vorbim despre păcătoși, dar când oamenii drepți și sfinți se găsesc în multe necazuri și încercări atunci pedagogia iubitoare a Creatorului este cu mult mai greu de priceput.

Corespondența Sfântului Ioan Gură de Aur constituie o adevărată lecție de viață creștină care ne învață să înțelegem rolul suferințelor, modul de a lupta împotriva deznădejdii, dar și cum să descoperim bucuria care urmează marilor încercări[23].

Suferința drepților este greu de acceptat de către rațiunea umană, însă și ea face parte din Providența divină care nu comite niciodată erori.

În primul rând, un drept care suferă, dacă rabdă cu credință, dă dovadă de un adevărat eroism duhovnicesc și este vrednic de a fi încununat cu martirii[24], căci din încercări este dreptul încununat cu slavă[25].

În viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, pătimirile Mântuitorului Hristos îi dau dreptului care suferă un mare curaj și nenumărate mângâieri sufletești[26], de aceea, încrederea în mila, planul și puterea lui Dumnezeu reprezintă arma cea mai adecvată împotriva deznădejdii pe care o provoacă răul.

Sfântul Ioan Gură de Aur o încuraja pe diaconița Olimpiada, vorbindu-i despre darurile spirituale nepieritoare care vin de la Dumnezeu, în timp ce necazurile vin de la

18 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p.148.

19 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la săracul Lazăr*, PG 48, 1031, trad. rom., p. 130.

20 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la Statui*, 6, PG 49, 89, trad. rom., p.134.

21 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XII-a la Statui*, 4, PG 49, 126, trad. rom., p.212.

22 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, pp.150-151.

23 A.M.Malingrey, *O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil*,... p. 82.

24 S. Jean Chrysostome, *Homélie sur le CXXVII-ème Psaume*, t. IX, p. 505.

25 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXVIII-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 212.

26 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La XXVI-ème Homélie sur la I-ère Ep. aux Corinthiens*, t. XVIII, p. 8.

„Suferința aduce smerenie în viața celui care o traversează și îl face să nu-și pună încrederea în sine, în forțele sale mărginite, ci îl invită să aibă nădejde în puterea Tatălui Ceresc.”

oameni și se risipesc odată cu ei[27]. Dumnezeu este prezent alături de suferind, gata oricând să ajute, să întărească și să vindece[28].

Prin greutăți, dreptul devine mai strălucit și mai virtuos. Sfântul Ioan Gură de Aur îl aseamănă pe unul ca acesta cu aurul care pentru a deveni pur, trebuie topit și curățat de impurități în foc: „Dumnezeu vrând să facă sufletul destoinic spre virtute, îl strânge, îl topește, îl predă chinurilor încercărilor”[29].

Drepții învață din suferință să lupte cu răul, devin mai profunzi în credință, dar și modele de urmat pentru cei care le observă încercările prin care trec[30]. Sunt nenumărate exemplele drepților din Vechiul și Noul Testament care au trecut prin greutăți și din care au ieșit biruitori: Abel, Moise, Avraam, Iosif, Ioan Botezătorul, Apostolul Pavel sunt doar câteva chipuri care luminează până astăzi cu flacăra credinței și jertfei lor[31]. Pentru a se înarma cu răbdare și credință, marele părinte Ioan Gură de Aur își amintea sfatul drag lui, plin de adevăr, rostit de *Ecclesiast*: „Fiule, când te apropii să slujești Domnului, pregătește-ți sufletul spre ispită, îndreptează-ți inima ta, rabdă și nu te grăbi în timpul încercării” (Ecclesiastul II, 5).

Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, pedagogia divină nu se oprește aici și aceasta deoarece necazurile drepților sunt ca niște semințe care încolțesc și devin roditoare prin apa răbdării. Ele rafinează sufletul și îl îndeamnă spre săvârșirea virtuții[32], deci relele îndurate au un rol stimulativ.

Suferința aduce smerenie în viața celui care o traversează și îl face să nu-și pună încrederea în sine, în forțele sale mărginite, ci îl invită să aibă nădejde în puterea Tatălui Ceresc: „Bine este mie că m-ai smerit, ca să învăț îndreptările Tale” (Psalmul CXVIII, 71)[33]. Sfântul Apostol Pavel avea un ghimpe în trup, adică un înger al satanei care să-l bată peste obraz, care îl smerea. La fel, ucenicul său, Timotei, care ar fi putut cu mult mai lesne să alunece din virtute, era bolnăvicios și traversat de neputințe[34].

Prin focul încercărilor se dovedește autenticitatea credinței și se deosebesc oamenii cu adevărat virtuoși de cei care poartă doar o mască a

27 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a X-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom., p.98.

28 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a VII-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom., p.35.

29 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei scandalizați*, XXI, PG 52, 522, trad. rom., p. 323.

30 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la săracul Lazăr*, XII PG 48, 982.

31 A se vedea de pildă, tratatul *Către cei scandalizați*, PG 52, în vol. cit. 479- 528, trad. rom., pp. 263, 329; *Omiliile la Facere* PG 53;54, 23-580; *Cele XVII Scrisori către diaconița Olimpiada*, PG 52.

32 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei scandalizați*, PG 52, 522, trad. rom., p.323.

33 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la Statui*, PG 49, 23, trad. rom., pp. 18-19.

34 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XVI-a la Epistola I către Timotei*, trad. rom. Theodosie Athanasiu, reedit. Ed. Nemira, 2005, p. 179.

evlaviei. Greutăţile pun în lumină virtutea răbdării drepţilor şi îi demască pe păcătoşi. Dreptul Iov a fost dezbrăcat de veşmântul strălucit al bogăţiei pământeşti, de casa, de familia şi de bunul renume pe care îl avea, tocmai ca să fie vădită virtutea care îl înzestra în taină[35]. Toate necazurile şi încercările sunt pentru drepţi ocazii de a fi răsplătiţi, admiraţi şi încununaţi: „Dacă cineva ar întreba din ce motiv Domnul a îngăduit ca drepţii să fie într-o aşa măsură de chinuiţi, el trebuie să ştie că necazurile sunt pentru drepţi izvoare nesecate de răsplată"[36]. Aceeaşi nădejde o arată Sfântul Arhiepiscop Ioan şi pentru diaconiţa Olimpiada care suferea persecuţii şi nedreptăţi, la fel ca şi duhovnicul ei exilat: „Mai mare îţi este acum bogăţia, mai îmbelşugat câştigul, cununile mai multe şi mai dese, chiar durerile îţi sunt mare adaos de curaj, iar uneltirile vrăjmaşilor îţi sporesc răbdarea. Aşa sunt necazurile: pe cei care le îndură în linişte şi cu tărie, îi ridică deasupra suferinţelor, îi înalţă de nu-i ating săgeţile diavolului şi îi învaţă să-i dispreţuiască uneltirile"[37].

În final, putem concluziona că suferinţele stabilesc o relaţie aparte între cel ce pătimeşte şi Hristos[38], ele ne fac asemenea cu Hristos[39] şi ne duc la o bucurie nesfârşită[40]. Sfântul Apostol Pavel se slăvea din suferinţă, despre care vorbea adesea, subliniind tocmai apropierea sa de Hristos, în timp ce aproape că nici nu pomeneşte de virtuţile sale[41].

Viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur asupra suferinţei este traversată de o idee fundamentală, aceea că necazurile şi încercările sunt pentru păcătos chiar un câştig şi un îndemn de îndreptare, iar pentru drept prilej de virtute, totul desfăşurându-se conform iconomiei divine care este plină de înţelepciune, iubire şi purtare de grijă pentru om[42].

Înţelegem şi din ce raţiune îndeamnă Sfântul Arhiepiscop la îndepărtarea din inimi a gândului că iubirea divină lipseşte acolo unde sunt necazuri. Astfel, el îl aduce în sprijinul părerii sale pe Sfântul Apostol Pavel care spune că: „pe cine iubeşte Domnul, îl ceartă şi biciuieşte pe tot fiul pe care îl primeşte" (Evrei XII, 6) [43].

Cu cât sunt mai mari şi mai puternice chinurile şi încercările, cu atât sunt mai mari şi răsplăţile; ele (suferinţele) sunt un sprijin puternic spre a nu cădea în căile pierzării cu voia sau fără voia noastră; necazurile micşorează mândria, îndepărtează trândăvia, ne fac mai înţelepţi şi mai credincioşi. Foarte mare folos sufletesc avem când, fără să cunoaştem vreuna din pricinile necazurilor ce vin asupra noastră, ne dăm totuşi silinţa să ne supunem poruncilor lui Dumnezeu, să-L ascultăm cu adevărat şi să credem în El cu toată inima. De un singur lucru trebuie să fim convinşi, anume că toate pe care Dumnezeu le aduce peste noi sau le îngăduie să ne lovească sunt spre folosul nostru, iar El nu se înşeală niciodată[44].

35 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Sermo post reditum ab exilio II*, PG 52, 4442.

36 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XVI-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 131.

37 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a XII–a către diaconiţa Olimpiada*, trad. rom., p.99.

38 Ed. Nowak, Le chrétien devant la souffrance, p.202.

39 Sfântul Ioan Gură De Aur, *Omilia a III-a la Filipeni* PG 62, 266, trad. rom. p. 45.

40 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La XXX-ème Homélie aux Hébreux*, t. XX, p. 420.

41 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La III-ème épître à Olympias*, t.VI, p. 283.

42 *Scrisoarea a VIII-a către diaconiţa Olimpiada*, trad. rom. p.35.

43 *Omilia I la săracul Lazăr*, PG 48, 981, trad. rom. p. 49.

44 *Despre necazuri şi biruirea tristeţii (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, Bucureşti, 2002, pp.143-144.